

Kort fortalt

Hvad kan epX lære af FGU?

Baggrund

FGU-reformen, som trådte i kraft i 2019, var en omfattende og ambitiøs omstilling af uddannelsessektoren. Reformen indebar opbygningen af en ny institutionel struktur, virksomhedsoverdragelse af medarbejdere fra forskellige institutioner, udvikling af nye faglige mål og en didaktik målrettet en bred målgruppe.

Formål og målgruppe er selvfølgelig ikke de samme på den kommende epX-uddannelse, men mange af de ambitioner, der blev sat for FGU, minder om dem, epX står over for. Erfaringerne fra FGU kan derfor – både i forhold til indhold og implementeringsfasen – være nyttige i det videre udviklingsarbejde med epX.

EVA (Danmarks Evalueringsinstitut) har fulgt FGU tæt siden etableringen gennem et evaluerings- og følgeforskningsprogram og trækker i dette notat centrale læringspunkter frem, som er særligt relevante at inddrage i arbejdet med at udvikle epX.

Vi samler i dette notat op på læring fra FGU om:

- Didaktik og indhold
- Etableringen af en ny uddannelse.

Kontakt /

Mia Uth Madsen
Chefkonsulent
mim@eva.dk

Christina Barfod Høj
Direktør
cbh@eva.dk

Læringer fra FGU om didaktik og indhold

Fælles didaktiske principper giver retning – men bør prioriteres

I udviklingen af epx er der fokus på at etablere en ny didaktik, der passer til uddannelsens mål. Inden FGU blev etableret, blev der udviklet 15 didaktiske principper, som skulle fungere som rettesnor for ledere og lærere ift. den undervisning og skolehverdag, eleverne møder på FGU. Evalueringen af FGU peger på, at principperne har haft værdi som fælles pædagogisk afsæt og har styrket opbygningen af en fælles professionsidentitet. Både ledere og lærere oplever dog, at der har været for mange principper og at der har manglet en tydelig prioritering af, hvilke principper der udgør kernen i FGU's pædagogiske opgave.

Et aktuelt arbejde med revision af principperne er derfor i gang. Formålet med revisionen er at forenkle og tydeliggøre principperne, så de danner et mere brugbart afsæt for lærernes arbejde med at implementere pædagogikken og didaktikken på FGU. Det er oplagt, at de didaktiske principper på FGU og erfaringerne med omfang og omsætning af principperne kan tjene som inspiration for udviklingen af det pædagogiske og didaktiske afsæt på epx.

Erhvervs- og professionsretning kræver tid og koordinering

Ambitionen med epx er, at uddannelsen skal bygge bro mellem boglig og praksisorienteret undervisning, og her kan erfaringerne fra FGU være værdifulde. FGU har haft en klar ambition om at gøre undervisningen virkelighedsnær og relevant ved netop at kombinere almen- og praksisfaglige elementer. Praksisnære undervisningsforløb, fx gennem arbejde med virkelighedsnære problemstillinger og samarbejder med aktører i lokalsamfundet, har givet mange elever en ny indgang til deres skolegang og det faglige stof i undervisningen.

FGU's erfaringer viser, at det kræver tid og vedholdenhed at opbygge bæredygtige samarbejder med lokale virksomheder, foreninger og institutioner. En opgave, der ikke alene kan løftes som en del af lærernes undervisningsforberedelse, men som kræver en mere strategisk prioritering fra skolens side. Det stiller også krav til tæt koordinering mellem undervisere i almene og praktiske fag for at sikre meningsfulde, helhedsorienterede undervisningsforløb for eleverne, hvilket fx er blevet understøttet gennem tid til fælles forberedelse eller tolærerordninger.

Endelig viser erfaringerne fra FGU, at det er vigtigt, at de faglige mål i læreplanerne er meningsfulde og realistiske at opnå inden for de givne undervisningsrammer. På FGU har lærerne haft en oplevelse af, at det for visse almenfaglige temaer har været vanskeligt at komme tilstrækkeligt i dybden med det faglige stof uden at benytte sig af en mere traditionel boglig klasserumsundervisning afkoblet fra den mere praksisorienterede undervisning, der finder sted i og uden for værkstederne. Samtidig er det også lærernes erfaring er, at den praksisorienterede undervisning ofte er tidskrævende og kræver grundig forberedelse, hvis den skal have et meningsfuldt, virkelighedsnært afsæt og med et klart fagligt formål. Det gælder særligt i opstartsfasen, hvor lærerne har skullet finde en ny måde at omsætte deres fag på, og i vid udstrækning har skullet udvikle materialer og undervisningsforløb fra bunden. Det har krævet tid og ressourcer.

Tilgange til at skabe inkluderende læringsmiljøer

Epx kommer til at rumme en mangfoldig elevgruppe med forskellige faglige, sociale og personlige forudsætninger. FGU har i lyset af deres målgruppe stor erfaring med at arbejde for at skabe læringsmiljøer, der fremmer elevernes muligheder for deltagelse og mestring. Det er en kompleks pædagogisk opgave, der både stiller krav til lærernes kompetencer og rammerne for undervisningen. På FGU er undervisningsdifferentiering et centralt element i arbejdet med at skabe inkluderende læringsmiljøer. Det kommer fx til udtryk ved at stille opgaver målrettet elever på forskellige niveauer eller fælles opgaver, der kan løses på forskellige niveauer og med forskellige bidrag til opgaveløsningen. På FGU-skolerne gør man også brug af organisatoriske greb som fx holddeling, ekstraundervisning eller brug af tolærerordninger, der tillader

mere "luft" til at differentiere undervisningen. Et andet element i inkluderende undervisning på FGU er at tage individuelle hensyn, der understøtter, at elever med særlige behov kan deltage i og drage nytte af undervisningen, fx ved at tillade brug af støjdæpende høretelefoner eller lignende.

Et ordblindevenligt og sprogintensivt læringsmiljø

Epx vil inkludere elever med svage læse- og skrivefærdigheder og/eller svage danskundskaber. I den sammenhæng har FGU vigtige erfaringer med at etablere ordblindevenlige miljøer og styrke den sproglig opmærksomhed i undervisningen. FGU-skolerne har fx lagt vægt på at opspore elever med ordblindhed i starten af deres FGU-forløb vha. systematisk screening.

I et ordblindevenligt undervisningsmiljø er det desuden afgørende, at instruktion i hjælpemidler ikke isoleres til særskilte vejledningstimer med ordblindeunderviseren, men at eleverne kontinuerligt støttes i undervisningen, så brugen af hjælpemidler gøres til en del af undervisningen. På FGU har man i denne sammenhæng gode erfaringer med at lade ordblindeundervisere deltage i undervisningen, så de kan vejlede elever og lærere i, hvordan hjælpemidlerne kan anvendes direkte i undervisningssituationen og give lærerne inspiration til, hvordan de kan tænke i ordblindevenlige løsninger i konkrete undervisningssituationer, fx ved at styrke arbejdet med video og lyd. Det kan også handle om, at eleverne får lov til at benytte sig af stikord frem for fulde sætninger i det skriftlige arbejde eller at hjælpe eleverne gennem skabeloner og korte sætninger, der sætter det sproglige i system.

Prøveformer skal understøtte faglighed og praksis

Hvis epx skal realisere sit potentiale som en praksisnær ungdomsuddannelse, er det afgørende, at prøveformerne afspejler både de faglige mål og den særlige undervisningsform, der lægges op til. Prøveformerne vil nemlig påvirke den undervisning, som kommer til at foregå på epx.

I udviklingen af prøveformer på epx, kan der ses på FGU's erfaringer med alternative prøveformer, bl.a. portfolioprøver og praktiske prøver, som afspejler uddannelsens faglige mål og læringsformer og giver plads til det praksisnære fokus. FGU's erfaringer med portfolioprøver viser, at eleverne oplever det som en tryk eksamensform, hvor de udprøves i et stof, de har arbejdet indgående med i undervisningen. Samtidig kan arbejdet med portfolio være med til at gøre det mere håndgribeligt for eleverne, hvad de har lært.

Et andet greb, der måske kan inspirere arbejdet med elevernes progression på epx, er FGU's forløbsplaner og -samtaler. Formålet med disse er systematisk at følge op på elevernes udvikling og læringsudbytte undervejs i elevens FGU-forløb. Forløbsplanen udformes i samarbejde med eleven og skitserer, hvilke individuelle mål og delmål eleven ønsker at arbejde henimod både i faglige, sociale og personlige. På de månedlige forløbssamtaler drøfter elev og kontaktlærer elevens udvikling med afsæt i forløbsplanen, der også kan justeres i takt med, at eleven udvikler sig.

Læringer fra FGU om etableringen af en ny uddannelse

Kompetenceudvikling kan være vanskelig at gennemføre i etableringsfasen

Evalueringen af FGU viser, at mange institutioner oplevede, at de praktiske og organisatoriske opgaver fyldte så meget i FGU's opstart, at der ikke var overskud til at igangsætte og gennemføre kompetenceudviklingsforløb, selvom der var afsat midler til dette. Der opstod flere udfordringer i den forbindelse. Medarbejdere og ledere havde vanskeligt ved at identificere, hvilke kompetencer der var behov for at udvikle inden for de nye rammer – både fordi sektoren stadig var under opbygning, og fordi udbyderne af kompetenceudvikling endnu ikke havde fundet fodfæste i den nye kontekst.

Det er velkendt, at læring først forankres og skaber værdi, når ny viden kan kobles til og integreres i den eksisterende praksis. Dette var imidlertid vanskeligt på FGU i opstartsfasen, fordi der netop ikke fandtes en etableret praksis at tage afsæt i. Det betød, at en del af den kompetenceudvikling, der blev gennemført i FGU's første år, blev oplevet som ufokuseret – og i nogle tilfælde som spild af tid.

Virksomhedsoverdragelse af medarbejdere kan have betydning for implementeringen

Erfaringer fra FGU viser, at virksomhedsoverdragelse af medarbejdere kan have betydning for, hvordan en ny didaktik implementeres i praksis. Dette er et vigtigt opmærksomhedspunkt i implementeringen af epX, hvor der – som ved FGU – bliver tale om at samle medarbejdere fra forskellige institutioner og sektorer. Evalueringen af FGU viste en negativ sammenhæng mellem andelen af virksomhedsoverdragede medarbejdere og lærernes oplevelse af, hvor godt de lykkedes med at undervise og møde eleverne ud fra FGU's didaktiske intentioner.

En mulig forklaring er, at medarbejdere generelt er mere motiverede for at bidrage til forandring, når de har tilvalgt den nye opgave frem for at være overdraget til den. På flere FGU-institutioner blev virksomhedsoverdragelsen beskrevet som en belastende proces, der for nogle medførte en form for sorgreaktion. Flere år efter FGU's opstart bar lærerkollegiet stadig præg af en *os-og-dem-kultur*, hvor tilhørsforhold og samarbejds mønstre var præget af, hvilken sektor medarbejderne tidligere havde været en del af. Samtidig var det kendetegnende for implementeringsprocessen på FGU, at virksomhedsoverdragelsen skete stort set samtidig med, at eleverne trådte ind ad døren, hvilket naturligt har påvirket rammerne for forandringsarbejdet.

Disse erfaringer understreger vigtigheden af tidligt at prioritere arbejdet med kultur, samarbejde og fælles retning, når epX etableres.

Robust finansiering - afgørende at komme godt fra start

Finansieringsmæssige udfordringer har ligeledes spillet en væsentlig rolle i implementeringen af FGU. Mange ledere og medarbejdere har oplevet, at de ressourcemæssige rammer ikke stemte overens med intentionerne for uddannelsen. Det hænger især sammen med finansieringsmodellen, hvor størstedelen af midlerne kommer via elevtaxameter, hvilket gør institutionerne sårbare over for vigende elevaktivitet. Det har bl.a. medført adskillige personaletilpasningsrunder i FGU's første leveår. Siden da er finansieringen af FGU dog blevet styrket.

En lignende problematik kan også blive relevant for epX. Hvis der opstår ubalance mellem de økonomiske og organisatoriske rammer og ressourcer på den ene side og ambitionerne med reformen på den anden, vil det få konsekvenser for, hvordan opgaven kan løftes i praksis. Det gælder især i den første tid, hvor uddannelsen skal etableres, gøres synlig og opleves som et attraktivt tilbud til målgruppen.

Ledelsesopgaven: balance mellem forandring og anerkendelse af erfaring

Etableringen af FGU medførte en kompleks ledelsesopgave, der stillede krav til såvel administrativ-, forandringsorienteret- og pædagogisk ledelse. Med virksomhedsoverdragede medarbejdere, et blandet lærerværelse og en ny didaktik stod ledelsen over for en kompleks opgave med at skabe en fælles forståelse og retning for FGU's kerneopgave.

En væsentlig erfaring fra FGU er, at det kan skabe modstand i lærergruppen, hvis ledelsen i for høj grad betoner det nye og samtidig overser de styrker, erfaringer og kompetencer, som medarbejderne bringer med sig. Det risikerer at svække engagementet og skabe modstand mod forandringen. På de institutioner, der i FGU-evalueringen så ud til at lykkes godt med implementering af didaktikken, havde lederne formået at balancere mellem at sætte en ny retning og samtidig

anerkende og inddrage medarbejdernes forskellige baggrunde og perspektiver. På den måde fik de videreført og videreudviklet de gode erfaringer, der fandtes blandt lærerne, og samtidig understøttet lærernes kollegiale respekt, selvtillid og engagement i den fælles opgave. Et centralt greb i denne proces var at understøtte samarbejdet på tværs af lærergruppen, så medarbejderne fik mulighed for at lære af og med hinanden. Konkrete organisatoriske tiltag, der understøttede dette, var fx en velovervejede teamorganisering, prioritering af fælles forberedelsesrum og –tid samt tolærerordninger.

Det er desuden afgørende, at lederne også selv sætter retning for, hvordan didaktikken og pædagogikken implementeres. Evalueringen af FGU viser, at lærerne i højere grad oplever at lykkedes med de didaktiske principper for uddannelsen i mødet med eleverne, når det er tilfældet.

Stærke ungemiljøer gennem kultur og varierede deltagelsesmuligheder

Et centralt argument for oprettelsen af epk er, at der skal tilbydes stærke ungemiljøer til alle unge i forlængelse af grundskolen. På epk forventer man en mangfoldig elevgruppe. Derfor kan det også her være relevant at se på erfaringerne fra FGU ift. at arbejde med at opbygge fællesskaber og ungemiljøer.

På FGU viser trivselsmålingerne høj trivsel på trods af, at elevgruppen i vid udstrækning kommer med dårlige skoleerfaringer i bagagen. Eleverne fremhæver, at der er et rummeligt fællesskab på FGU, hvor der er plads til at være den, man er. Nogle FGU-skoler arbejder fx aktivt med at understøtte denne type fællesskaber gennem en "hilsekultur", hvor alle opdrages til at hilse på alle, når man møder hinanden på skolen. FGU-skolerne har derudover prioriteret sociale aktiviteter højt. Det har både været gennem aktiviteter i løbet af – og efter – skoledagen eller rystesammenaktiviteter i begyndelsen af skoleåret. Aktiviteter som fælles måltider, fællessamlinger og en stærk fælles bevidsthed om, hvad der foregår på skolen, har ligeledes fremmet oplevelsen af fællesskab på FGU.

Endelig er det en erfaring fra FGU, at det er vigtigt at tænke i varierede deltagelsesmuligheder i sociale aktiviteter, som kan være alt fra åbne værksteder og rollespilscæfere til udklædningsfester. Her peger erfaringer fra nogle skoler på, at det er vigtigt at inddrage eleverne i udviklingen af de fællesskabende initiativer, så de får ejerskab til dem og aktiviteterne rammer plet ift. elevernes forskellige præferencer og interesser. Sidst men ikke mindst tilstræber didaktikken og pædagogikken på FGU i sig selv at understøtte elevernes trivsel gennem varierede deltagelsesmuligheder i undervisningen, der bidrager til elevernes personlige, sociale og faglige udvikling.

Datagrundlaget

Notatet trækker på viden fra et udvalgt af EVA's undersøgelser på FGU-området, herunder evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for FGU:

- EVA. (2021). *Evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for FGU: Første delrapport: Målgruppen for FGU og den kommunale ungeindsats*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2022). *Evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for FGU. Anden delrapport: Implementering af FGU*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2023). *De didaktiske principper for FGU i praksis*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2024). *Elevers udbytte, foreløbig effekt og status på implementering af FGU - tredje delrapport i evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for FGU*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2024). *Kernekompeterer og kompetenceudvikling i FGU*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.

Danmarks Evalueringsinstitut

– analyser, redskaber og udvikling, der styrker uddannelser og dagtilbud.

Danmarks
Evalueringsinstitut

+45 35 55 01 01
eva@eva.dk
www.eva.dk

© 2026 Danmarks Evalueringsinstitut
Citat med kildeangivelse er tilladt
Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk
Foto: iStock
ISBN (www) 978-87-7182-895-5